
La bruixeria i les bruixes de Castellar

GEMMA PERICH I VIDAL

En aquest número de PLAÇA VELLA publiquem els documents dels processos de la Cúria de Sabadell, conservats a l'Arxiu Històric de Sabadell, referents a la justícia efectuada contra les dones castellarenques, entre altres, acusades de bruixes.¹ En aquests documents s'inclouen els interrogatoris, les tortures, la súplica per a les defenses d'aquestes dones i el procés contra F. Cusidor,² el qual s'havia compromès a subvenir en una part de les despeses en la caça de bruixes juntament amb altres persones de Castellar i de bona situació econòmica, no obstant aquell no complí amb l'esmentada promesa.

Aquest procés de bruixes és interessant no en el contingut dels interrogatoris i en les informacions que ens aporten les declaracions sinó en el que ens suggereix el procés i el que es pot llegir entre ratlles per tal de conèixer la societat del siscent i el seu entorn religiós.

Primerament cal remarcar que en aquest procés les següents dones: Violant Carnera de les Arenes, Jerònima Muntada i Eulàlia Oliveres i Tauler, són acusades de bruixes sota un delictes comú que serviria per capturar-les i

processar-les, aquest fou el de provocar grans tempestes que van neular les darreres collites dels primers anys del segle XVII arreu del Vallès. A partir d'aquesta acusació es desprenen naturalment d'altres com les d'actuar i realitzar activitats de bruixeria essencials per explicar aquests fenòmens naturals.

Sense dubte, la ciència del clima encara no havia envaït la nostra societat en època moderna i el que tant sols es coneixia des d'època antiga i a la Grècia Clàssica era la divisió de la terra en zones de diferent temperatura, la climatologia no sorgirà com a ciència rigorosa fins a la segona meitat del segle XIX.³

La creença, dins un món eminentment agrícola i pagès en que el clima era fonamental per a la seva vida i subsistència, consistia que les pluges es podien provocar amb pòlvores i explosius, el so dels quals feia esclatar les boires descarregant l'aigua que portaven. Aquesta creença romangué fins a finals del segle XIX, per tant, no és tant absurd, segons la mentalitat d'aquella època, acusar-les d'haver provocat grans tempestes amb l'únic objectiu de fer mal a les collites, un fet que ara ens sembla inversemblant.

Per una altra part caldria també fer esment de la sorprenent actitud de les acusades. És veritat que una tortura eficaç és suficient per a obligar a declarar qualsevol cosa, però aquestes dones acabaren convençudes de la seva culpabilitat de bruixes, i així ho creiem ja que no tant sols contestaran les preguntes formulades pels inquisidors, després d'haver sofert el dolor de la tortura, sinó que a mesura que contesten aniran afegint declaracions i declaracions, acusant-se de molts més delictes de bruixeria dels que s'havien plantejat, així ho diuen: «I a més dic, senyor, en descàrrec de la meua consciència...».

La interpretació que ha donat la Sociologia i la Psicologia⁴ a aquest fet s'ha centrat en el Renaixement (segle xv) quan s'establí una distància entre l'home i la dona. L'home havia desenvolupat des d'època Medieval el seu caràcter de «masculinitat» escapant-se dels fenòmens psicològics com el de la «por», «la tristesa» o la «melanconia», pel contrari la dona desenvolupa el caràcter de «feminitat», el qual assumirà «la melanconia» (o depressió) dirigida per Saturn així com ara en el segle xx es diu que és la Lluna, aquesta depressió produïa, en la dona inhibició. Segons Julia Kristeva en el seu llibre «El sol negre»,⁵ el primer element de la depressió i seguint un anàlisi freudià, és la histèria. Judit Brawn descobrirà les raons per les quals la societat femenina ha caigut en el comportament depressiu de la histèria. La dona fou acusada entre 1450 i 1460 pels primers reconeixements públics de BRUIXERIA, acceptant històricament els fets i fantasies imaginàries de l'home com a reals. Keith Thomas⁶ creu que acceptaran aquests fets i acusacions de bruixeria no per la violència que comporta la tortura, difícil de creure, sinó com a resposta històrica de la depressió. En aquest sentit cal remarcar la submissió de la dona al seu

marit i la importància en la societat d'especificar el cognom del marit o dels marits en cas de segones noces. La dona no tenia personalitat pròpia i passava de la tutela i cognom del pare a la tutela i cognom del marit, per altra banda la personalitat del marit o la valoració personal popular, positiva o negativa, influïa en la valoració de la dona, i per tant afectava també indirectament al procés que tractem.

Voldríem fer algunes anotacions sobre les acusades per tal d'obtenir un petit criteri a l'hora de veure quina persona s'està jutjant, no obstant cal remarcar que aquestes anotacions són difícils de confirmar en relació a les acusades a més de ser fragmentàries.

Quant a Jerònima Muntada el seu cognom patern era Omet, i el cognom de Muntada era per part del seu marit, en Miquel Muntada. Jerònima Muntada protagonitzà l'any anterior, 1618, un altre procés⁷ però en aquest ella era l'acusadora contra Joan i Lluís Puigvert, els quals la van atacar amb paraules injurioses com la de «Vagassa...» i també fou agredida a bastonades. Els mòbils d'aquest delictes es desconeixen.

El germà de Jerònima, Joan Omet, i el cosí germà, Antoni Turó àlies Canyelles, van portar a cap el suplicatori per a les defenses de les acusades, i val assenyalar que Antoni Turó àlies Canyelles serà batlle tres anys després del procés, en 1622,⁸ nomenat per Pere Vila i Clasquerí, éssent un dels batlles que romandrà més temps en aquest càrrec, fins al 1630, ja que és acceptat per ambdós senyors del terme. Per una altra banda el seu germà Joan Omet, creiem que fou l'autor de l'assassinat d'en Barthomeu Carner el 19 d'agost del 1638,⁹ desconeixem els mòbils però sabem que fou capturat i empresonat.

D'Eulàlia Oliveres podem dir que pren el cognom de la casa paterna ja que en resulta l'hereva.

El seu primer marit és Sebastià Buigues, ja mort, el qual era de Terrassa; aquest tan sols és important en aquest procés per la costum dels amics i parents d'Eulàlia d'anomenar-la pel cognom d'aquest. Eulàlia estigué vídua durant dos anys i després es casà amb un estranger, de nació francesa, anomenat Lluç Taulet, el qual suposem que la seva persona també era problemàtica potser perquè molts dels francesos a Catalunya en situació de mossos o jornalers s'havien inadaptat, agreujat per les seves dificultats econòmiques, alguns dels quals es van sumar a les files del bandolerisme; en definitiva i sense treure'n conclusions Lluç Taulet, marit d'Eulàlia Oliveres, aparegué mort a punyalades i a trets en el camí que va de les Fàbregues al molí a l'any 1622, dos anys després d'haver estat condemnada la seva esposa.

Finalment, de Violant Carnera únicament podem dir que era de les Arenes, de la Parròquia de Sant Feliu, i fou acusada d'induir a la bruixeria a les altres dues dones de Castellar.

La família Carner de les Arenes havia tingut un pes important en la Universitat de Castellar des dels seus començaments,¹⁰ no obstant no fou, segurament, suficient per a salvar a Violant de la seva condemna.

En conclusió, és imprescindible obtenir més dades sobre les biografies de les acusades i de les seves respectives famílies així com de la societat, per tal d'entendre per què foren elles les acusades de bruixes i no altres, en el marc d'una societat religiosa i dins els límits de Catalunya, en particular, de Castellar.

La sentència d'aquestes dones bruixes, segons ens dona a entendre el procés contra F. Cusidor a l'any 1620, sembla que es portà a cap, no obstant és dubtós, i així ho demostra el procés que enceta Eulàlia Oliveres i Taulet en 1622 contra aquells que van assassinar al seu marit,¹¹ això indica que Eulàlia dos anys després de la sentència encara era viva, tan per allargament de la sentència o bé per substitució de la condemna de mort per una altra pena.

Claqueri, disposa el seu nunci, Angelet Ribau, manifestat sota jurament en la Cort d'aquest honorable Batlle i en nom seu procurador fiscal d'aquesta Cort, el qual ofereix en nom del mateix honorable batlle i presenta el que s'escriu a la cèdula de suplicació següent:

Honorable Batlle del terme de Castellar:

(...) es previnguda fama pública que en el present terme de Castellar hi ha algunes dones feïlles i bruixes, les quals han perpetrats i comesos molts i molts greus crims i delictes com és, primerament, renegar de Deu, de la

induir als diables que la ressa carner amb llurs conjurs i bruixeries sobre els fruits de la terra i, finalment, fer i perpetrar molts altres casos i actes herètics i nefandos com es dedueix llargament en el discurs de llur causa i procés, de tal manera que sinó si proverix remedi oportú, [47] és ben cert que el món s'arruïnarà i es destruirà, i com, entre altres, estan convensudes d'aquests crims i delictes Violant Carnera de les Arenes, muller d'Antic Carner, Jerònima Muntada, muller de Miquel Muntada i Eulàlia Oliveres o altrament Buigues de les Fàbregues, la qual fou muller en prime-

* Els números en parèntesi corresponen al número de la pàgina original del document.

NOTES

1. AHS, *Justícia. Cúria*, 2-1 (1619), Reg. D12-398, Vol. I, 1619.

2. AHS, *Justícia. Cúria*, 2-1 (1619-1620), Reg. 12-418, Vol. II, Doc. 20.

3. *Gran Enciclopèdia Catalana*, Vol. V, pàg. 242.

4. Formulats en l'assignatura *El re naixement*, per J. E. Ruiz Domènec a U. A. B. 1988.

5. Julia Kristeva, *Le Soleil noir: dépression et mélancolie*, Paris, Gallimard, 1987, pàg. 264.

6. Thomas Keith, *Religions and the decline of magic*, 1971, Cit. a Puritans and Revolutionaires. Essays in seventeenth Century history presented to Christopher Hill, ed. by Donald Pen-

nington and Keith Thomas, Oxford, at the Clarendon Press, 1982, XII, pàg. 25.

7. AHS, *Cúria de Castellar*, 25.1.14/2.1 (1610-1622), procés de 1618.

8. AHS, font. cit., *Cúria Castellar...* procés de 1622.

9. En el procés de les Bruixes diuen que Joan Omet és moliner de draps i en el procés contra aquest per haver assassinat a Barthomeu Carner diuen que és teixidor de lli, per la qual cosa creiem que es tracte de la mateixa persona. AHS, font. cit. *Cúria de Castellar...* procés de 1638.

10. AHS, font. cit., *Cúria de Castellar...* Actes d'Universitat.

11. AHS font. cit., *Cúria de Castellar...* procés de 1622.